

Pop Art: orba Kutularıyla Sistem Eleştirisi

Andy Warhol'un Marilyn saplantısı ve kapitalist estetik.

Süpermarket Sanat Galerisi: "Baktıysanız, Sanattır!"

Bir sanat akımı düşünün ki, süpermarkette alışveriş yaparken bir anda karşınıza çıksın, başınıza "sanatsal" bir bela olsun. Evet, tam da o raflarda duran **orba kutuları, kola şişeleri, temizlik ürünleri, çizgi roman kareleri, reklam yüzleri...** İşte karşınızda **Pop Art!** Bu akım, "yüksek sanat"ın o ulaşılmaz, elitist havasını alır, paketinden çıkarır, market reyonuna koyar ve şöyle der: **"Sanat mı bu? Evet, çünkü baktınız. Ve evet, çünkü her gün bununla yaşıyorsunuz!"**

1950'lerin sonlarında İngiltere'de filizlenip 1960'larda Amerika'da adeta bir patlama yapan Pop Art, II. Dünya Savaşı sonrası refah döneminin, kitle üretiminin, televizyonun ve reklamcılığın yükselişiiyle doğdu. Soyut Dışavurumculuğun o kasvetli, varoluşsal "içsel sıçramalarına", ruhsal derinliklerine ve sanatçının ıstıraplı dışavurumlarına karşı bir tepkiydi. O ciddi yüzli Jackson Pollock fırçasıyla tuvalin üstünde dans ederken, Pop Art sanatçıları televizyondaki dış macunu reklamına, bir kola şişesine, hatta bir tost makinesine takılmıştı. Çünkü onlar için **bu da hayatın bir parçasıydı. Ve hayat, ne yazık ki genellikle bir kampanyadır; ya da bir pakete tıkılmış bir tüketim çılgınlığı.**

Andy Warhol: Sanatın Pop İkonu ve Seri Üretim Fabrikası

Andy Warhol, bu işin kralı değilse de kesinlikle papasıdır. Kendi deyimiyle "herkes 15 dakikalığına ünlü olabilir" ama Warhol, o 15 dakikayı alır, sil baştan tekrar tekrar basıp çoğaltır, ölümsüzleştirir. O, bir sanatçıdan çok, bir "sanat fabrikatörü" gibiydi.

Andy Warhol - Marilyn Diptych

"Warhol: 'Marilyn'i o kadar çok sevdim ki, ben de onu size defalarca bastım!' Sanki Marilyn'in ruhu değil, sadece markası çoğaltılmış gibi."

Marilyn Monroe'yu, bir Hollywood ikonu olmaktan çıkarıp, bir baskı kalıbına, seri üretilmiş bir imgeye dönüştürür. Tek bir yüz, onlarca farklı renkte, ifadede, filtreden geçirilmiş gibi çıkar karşımıza. Duygusuzlukla tekrarın, ikonlaşmayla metalaşmanın arasında gidip gelen bu portreler, aslında tüketim toplumunun duygusal tükenişini, bireyin bir imgeye indirgenmesini ve ünlülerin bile birer ürün haline gelişini sergiler.

Ve sonra gelir **Campbell's Soup Cans (Campbell Çorba Kutuları)**: 32 tane çorba kutusu. Her biri başka tatta, hepsi aynı biçimde, yan yana dizilmiş. Çünkü "Amerikan rüyası", konserve edilmiştir, seri üretilmiştir, her evde bulunabilir kılınmıştır. Warhol'a göre bu kutular da Mona Lisa kadar anlamlıydı – çünkü her gün gözümüzün önündeydiler, buzdolabımızdaydılar, süpermarket raflarındaydılar. Üstelik Mona Lisa'dan daha doyurucuydular! Sanatın elitist kapılarını sonuna kadar araladı ve "madem tüketiyoruz, o zaman sanatı da tüketime açalım" dedi.

Andy Warhol - Campbell's Soup Cans

"Warhol: 'Sanat mı bu? Evet, çünkü kahvaltıda bile gördüğün bir şey!' Tabloya bakarken canınız çorba çekebilir."

Roy Lichtenstein: Çizgi Romanın Büyük Ekranı

Roy Lichtenstein, çizgi roman karelerini, basılı medyanın o ben-day noktacıklarını dev tuvallere taşıyarak "düşük kültür" ile "yüksek sanat" arasındaki o kibirli duvarı çatırdatır, hatta yıkar. Koca koca "WHAM!",

"POW!", "OMG!", "BLAM!" gibi onomatopelerin ve dramatik "konuşma balonlarının" eşlik ettiği savaş sahnelerini ya da melankolik, dramatik yüz ifadelerini büyütür, ama bunu parodiyle değil, şaşırtıcı bir ciddiyetle yapar. Çünkü duygular da basmakalıp olabilir, kalıplaşmış reklam jargonu gibi olabilir. Tıpkı aşk gibi: **"O bana yalan söyledi! Ama onu hâlâ seviyorum!"** (Drowning Girl tablosundaki gibi). Lichtenstein, bu sıradan imgelere monumental bir boyut kazandırarak, kitle kültürünün hayatımıza ne kadar sızdığını gösterir.

Roy Lichtenstein - Drowning Girl

"Lichtenstein: 'Hayatım bir çizgi roman karesi kadar dramatik!' Bu tabloya bakarken 'POW!' veya 'WHAM!' demekten kendinizi alamazsınız."

Claes Oldenburg: Gündelik Objelerin Absürt Devleşmesi

Claes Oldenburg, Pop Art'ın heykeltıraşlık boyutunu temsil eder. Hamburgeri büyütür, dondurmayı ters çevirir, telefonları peluşa benzetir, devasa bir çamaşır mandalı veya bir fare heykeli yapar. Çünkü gündelik hayatın kendisi saçmadır, absürttür. Ama bunu büyütmeden, devleştirmeden, alışılmış bağlamından koparmadan göremeyiz. Oldenburg, nesnelerin boyutlarını, malzemelerini veya bağamlarını değiştirerek, onların sıradanlığını yıkar ve izleyiciyi onlara farklı bir gözle bakmaya zorlar.

Claes Oldenburg - Soft Sculpture of a Giant Hamburger

"Oldenburg: 'Neden hamburger sadece yemek için olsun ki, dev bir sanat eseri olmasın?' Bu hamburger o kadar büyük ki, onu yemeye değil, ona bakmaya doyarsınız."

Pop Art'ın İronik Mirası: Sistem Eleştirisi mi, Yüceltmesi mi?

Pop Art'ın belki de en ironik tarafı, **sistemin çarklarını ve estetiğini taklit ederken aynı zamanda sistemi eleştirmesidir**. Sanat, seri üretime girer, Fabrika (Warhol'un stüdyosunun adı) gibi ortamlarda üretilmiş gibi görünen işler, sanatçının "el emeğini" ve "sanatsal dehasını" görünmez kılar. Ama zaten mesele "el emeği" veya "eşsiz eser" değil, görsel tüketimdir, imajın kendisidir.

Sizce Warhol Marilyn'i seviyor muydu? Yoksa Marilyn'i sevenleri mi izliyordu? Ya da belki de, Marilyn'i tüketenleri? Çünkü o portrelerdeki yüz, duygularla değil, piksellerin eşdeğeriyle var. Gözler değil, bir "ikon" bakıyor size, bir marka.

Pop Art, kapitalizmi cılalarken aynı anda taşıyan, onun çelişkilerini ve yüzeyselliğini gözler önüne seren bir akımdır. Çünkü sistemin estetiğini o kadar abartır ki, absürde yaklaşır, onu karikatürize eder. Ama asıl bombayı şöyle bırakır: **Eğer sanat her yerdeyse, sanat da bir metadır. Ve her meta bir gün... "indirimde" olabilir**. Sanat, artık tapınılacak bir şey değil, satın alınabilecek bir ürün, bir tüketim nesnesidir.

Yani Pop Art'ın bize fısıldadığı şu olabilir: Eğer reklamlara, televizyonlara, paketlenmiş hayallere bakarken kendinizi yalnız hissediyorsanız, bilin ki siz hâlâ insansınız. Ama dikkat edin... Bir gün siz de bir çorba kutusuna dönüşebilirsiniz; seri üretilmiş, standartlaştırılmış ve rafta sizi bekleyen bir tüketim nesnesine.